

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL
IYUN/6-SON, IV-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

EPOKSID-DIAN VA FENOLFORMALDEGID GIBRID BOG'LOVCHISI ASOSIDA YUQORI YEYILISH VA KORROZIYABARDOSH ANTIFRIKSION QOPLAMALAR YARATISH	10
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNI BOSHQARISH VA TARTIBGA SOLISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	16
Mamayusupova Dilovarxon, Maxmudaliyeva Manzuraxon, Toyirjonov Shokirjon	
FRANSUZ, RUS VA O'ZBEK TILLARI SPORT TURIZMI TERMINLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY TADQIQI.....	20
Ma'rupova Gulnoz	
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ХРАНЕНИЯ ПЛОДОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	24
Муратов Абдулазиз Уктамович	
DIGITAL TRANSFORMATION AND EMERGING TRENDS IN INFORMATION TECHNOLOGY.....	29
Daminova Barno, Esmurodova Zarnigor, Boltayev Javohir, Kuziboyeva Lobar	
FRANSUZ, RUS VA O'ZBEK TILLARI SPORT TURIZMI TERMINLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI.....	34
Ma'rupova Gulnoz Umarjonovna	
MINTAQA IQTISODIY O'SISHIDA XIZMATLAR SOHASI TARKIBIY O'ZGARISHLARINING STATISTIK TAHLILI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA	38
Raximov Alisher Ibragimovich	
KREDIT SKORINGIDA XULQ-ATVOR OMILLARINI BAHOLASH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY QO'LLANILISHI	45
BekmurodovAbbos Amiriddinovich	
ECONOMETRIC INVESTIGATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION ACTIVITIES IN KARAKALPAKSTAN REPUBLIC.....	49
Makhambetova Uringul Reimbaevna	
GETEROKOMPOZIT POLIMER QOPLAMALAR SIRTINING SHAKLLANISHI VA ULARNING PAXTA TOLALARI SIFATIGA TA'SIRINI TADQIQ ETISH	55
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
GRADIENT BOOSTING (XGBOOST) VA TEGISHLILIK FUNKSIYALARIGA TAYANGAN STATISTIK KLASSIFIKATSIYA USULINING SOLISHTIRMA BAHOLANISHI	62
Ergasheva Ma'mura Gayratovna	
QURILISH SOHASIDA KICHIK VA YIRIK BIZNES SUBYEKTLARI INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	69
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
LARAVEL PLATFORMASIDA NEYROTARMOQLARNI QO'LLASH ORQALI FOYDALANUVCHI XATTI-HARAKATLARINI BASHORAT QILISH VA TAVSIYA TIZIMLARINI YARATISH	74
Jo'rayev To'xtasin, Abdusattarov Odiljon, Boymatov Mexrojiddin, Maxkamov A'zimjon, Nabijonov Abduqodir	
BEHIND THE 30% TARGET: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR WOMEN'S ACADEMIC LEADERSHIP IN UZBEK UNIVERSITIES	82
Farida Nishanova	
QURILISH SANOATIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR	87
Abdullayev Axror Jaxbarovich	
BALIQCILIKDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI	92
Iskandar Yunusov	

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASHDAGI BANK KREDIT RISKLARINI PASAYTIRISH YO'LLARI	98
Toymuxamedov Ibrohim Rixsiboyevich	
KO'P KVARTIRALI UY-JOY FONDINI BOSHQARISHDA PROFESSIONAL XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI	108
Rahimov Qodir Ergashevich	
НИЗКОУГЛЕРОДНАЯ ЭНЕРГЕТИКА КАК НАПРАВЛЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА	115
Расулкулов Жамшидбек Акрамкулович	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI VA ULARNING PRINSIPLARI	124
Ubaydullayev Muxammadjon, Akbarov Diyorbek	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MEHMONXONA XIZMATLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	128
Raxmonova Nigina Anvarovna	
EMPLOYEE WELL-BEING IN POST-REFORM UZBEKISTAN: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW AND RESEARCH AGENDA	132
Farida Nishanova	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI	137
Inobatov Abror Boshlarovich	
REAL SEKTORNING INSTITUTSIONAL TARKIBI VA TRANSFORMATSIYA TENDENSIYALARI	144
Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
ОБЕСПЕЧЕНИЕ РОСТА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ (НА ПРИМЕРЕ ФИРМЕННЫХ МАГАЗИНОВ «SAG EXPRESS»)	151
Мусаева Шоира Азимовна	
O'ZBEKISTONDA YALPI ICHKI MAHSULOT DINAMIKASINING ICHKI ISTE'MOLGA TA'SIRI	161
Djumayev Zayniddin Axmedovich	
O'ZBEKISTON TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDA KICHIK BIZNES O'RNINI OSHIRISHNING STATISTIK USULLARDAGI TAHLILI	166
Yadgarova Nigora Rixsulla qizi	
KATTA HAJMDAGI MA'LUMOTLARNI REAL VAQT REJIMIDA VIZUALIZATSIYA QILISH UCHUN ADAPTIVE M4 GEOMETRIK-PERSEPTUAL AGREGATSIYA ALGORITMI	170
Nuraliyev Faxriddin, Hotamov Farhod, Muxamedjonova Zuxra	
АЛГОРИТМ ОПТИМИЗАЦИИ ПРОПУСКНОЙ СПОСОБНОСТИ В РАЗВЕТВЛЁННЫХ ПАССИВНЫХ ОПТИЧЕСКИХ СЕТЯХ (PON)	175
Киямов Рахматулло Рузиевич	
MARKETING KOMMUNIKATSIYALARI ORQALI HUDUDLARNING INVESTITSION SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH	180
Xolmurotova Diyoraxon, Xoliyorova Shoxista	
OZIY-OVQAT XAVSIZLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT STRATEGIK ZAXIRALARINING O'RNINI	184
Bazarov Nazirjon, Normurodov Alibek	
O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA UNI BARTARAF ETISHDA TADBIRKORLIKNING ROLI: IQTISODIY TAHLIL VA TENDENSIYALAR	190
Uzakov Sh. Sh.	
MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	196
Raximov Faxriddin Shavkatovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УГРОЗЫ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ И ПРИЧИНЫ ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ	201
Петр Ким	

УЧЁТ ВЫБЫТИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОРГАНИЗАЦИИ.....	207
Туракулов Шахриёр, Пашаходжаева Дилдора HUDUDIIY IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI KO'P OMILLI REGRESSION TAHLIL ASOSIDA MIQDORIY BAHOLASH (BUXORO VILOYATI TUMANLARI MISOLIDA).....	213
Ergashev Sherali Erali o'g'li NOAN'ANAVIY PUL-KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARINING MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARGA QISQA MUDDATLI TA'SIRINI EMPIRIK BAHOLASH	217
Djumonov Dilshod Safaroliyevich O'ZBEKISTONDA YALPI ICHKI MAHSULOT DINAMIKASINING ICHKI ISTE'MOLGA TA'SIRI	222
Djumayev Zayniddin Axmedovich JIZZAX VILOYATI KICHIK BIZNES TIZIMINING EMPIRIK MA'LUMOTLAR BAZASI VA TAVSIFIY STATISTIK TAHLILI	227
Atamuratova Gulrux Muzafarovna KIMYO SANOATI KORXONALARIDA DIVERSIFIKATSIYA SAMARADORLIGINI INTEGRAL BAHOLASH VA 2032-YILGACHA PROGNOZLASH	232
Razikov Otabek Rustamovich ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ РАЗВОЛОКНЕНИЯ ПУТАНКИ	240
Одилхонова Нафиса, Атаханов Авазбек SOLIQ BOSHQARMALARIDA AGILE MENEJMENT TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARINING EMPIRIK-STATISTIK TAHLILI	247
Sayfiyev Jasur Ravshanovich O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XARIDLARI TIZIMIDA RAQOBAT MUHITI VA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASHNING MOLIYAVIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	253
Rizoqulova Elnora Otabek qizi YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	260
Ergashev Erkin Iroqovich QULOQ CHANOG'I VA YUZ YON TASVIRI ASOSIDA SHAXSNI IDENTIFIKATSIYALASH.....	264
Mamatov Narzillo, Samijonov Abdurashid, Abdullaeva Barno, Usarov Jurabek ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ РОТОРНО-УПРАВЛЯЕМЫХ СИСТЕМ (РУС) И ВИНТОВЫХ ЗАБОЙНЫХ ДВИГАТЕЛЕЙ (ВЗД) ПРИ БУРЕНИИ НЕФТЯНЫХ И ГАЗОВЫХ	271
Жахонгир Эркин угли Абдиганиев, Шерали Халлокович Умедов KO'KRAK BEZI SARATONINING MOLEKULYAR SUBTIPLARINI PROGNOZ QILISHDA MULTIPARAMETRIK MRT VA SUN'IY INTELLEKT MODELLARINING INTEGRATSIYASI	282
Sulaymanov Dilshod, Alikariyev Isroiljon ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR VA KICHIK SANOAT ZONALARINI TASHKIL ETISH HAMDA TAKOMILLASHTIRISH ("URGUT" ERKIN IQTISODIY ZONASI MISOLIDA)	288
Yazdanov Mirjaxon G'ayrat o'g'li IQLIM O'ZGARISHLARINING HUDUD BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH REYTINGI: NAZARIY-USLUBIY YONDASHUV	294
Madenova Elmira Nizamatdinovna TIJORAT BANKLARI FOYDASINI SOLIQQA TORTISHNING NAZARIY JIHATLARI	300
Turanov M. Sh. BELAZ YUK MASHINALARINING SHARLI O'Q DETALLARDAGI KUCHLANISH KONSENTRATSIYASINING TAHLILI VA MUSTAHKAMLIKKA TA'SIRI.....	306
Yusupov Abdulaziz, Pushanov Akbar, Jo'raqulov Ixtiyor, Jaxonov Shoxrux ОЧИСТИТЕЛЬНАЯ СЕКЦИЯ ХЛОПКООЧИСТИТЕЛЬНОГО АГРЕГАТА С НАКЛОННЫМИ КОЛКАМИ НА КОЛКОВЫХ БАРАБАНАХ.....	311
Эргашев Рахимжон, Мавлянов Айбек, Росулов Рузимурод SUV-SUV TIZIMIDA ISSIQLIK ALMASHINISH JARAYONINI JADALLASHTIRISH	316
Karabayev Asatilla, Yo'liiyev Shukurali, Abduqayumov Jamoliddin	

HUDUDLARDA AGROTURISTIK SALOHİYATNI BAHOLASH USLUBI	323
Qodirov Azizjon, Rustamov Adhamjon, Jumayeva Ozoda	
ROI-WEIGHTED PRIMARY FRAME FILTERING FOR EFFICIENT DEEP VIDEO SURVEILLANCE	329
Shohruh Begmatov, Mukhriddin Arabboev, Akhram Nishanov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	340
Sharipova Munojot Murodullayevna	
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ДОХОДОВ И РАСХОДОВ ПО ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	348
Баходиров Азизжон Баходирович, Пашаходжаева Дилдора Джабборхоновна	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	353
Isomuxamedov Akbarjon Bahodir o'g'li	
BUYUK BRITANIYADA BILVOSITA SOLIQLAR TIZIMINING EVOLYUTSIYASI	359
Malika Sharipova Maxmudjon qizi	
TEMIR YO'L TRANSPORTI RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASHNING BESH BOSQICHLI REYTING SHKALASI: METODOLOGIK ASOSLAR VA AMALIY TATBIQ ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA)	367
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich	
«ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КОНЦЕПЦИИ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МЫСЛИ»	372
Ким Т.В.	
XUSUSIY UNIVERSITETLARNI IQTISODIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING ICHKI MANBALARI: BALANS TARKIBI VA AKTIVLARNI KAPITALLASHTIRISH TAHLILI	378
Rahimov Sardor Uralovich	
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	383
Кадыров Арслан, Пашаходжаева Дилдора	
RAQAMLI BANK ISHI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR, INNOVATSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA).....	388
Shokirov Sardor Inotdullo o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MULTIMODAL TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	393
Malikova Shoira Baxtiyorovna	
BUXORO VILOYATI OZIQ-OVQAT SANOATINI SIRKULAR IQTISODIYOT ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ...	398
Kudratov Muhammad Rustamovich	
TIBBIY XIZMATLAR BOZORINING TASHKILIY VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI	402
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
BIZNES TAHLILIDA KATTA MA'LUMOTLAR VA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	407
Umarov Abbos Nuriddin o'g'li	
MINTAQQA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	414
Oramov Jahongir, Muxitdinov Xudayar	
POSE-AWARE FACE SELECTION FOR IMPROVING FACE IDENTIFICATION RELIABILITY	419
Shohruh Begmatov	
O'ZBEKISTONDA EKSPORT UCHUN MEVA-SABZAVOT YETISHTIRISH VA UNI SUG'URTALASHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH	433
Kalenov K.T.	
INNOVATSION MOLIVAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH ORQALI SUG'URTA FAOLIYATINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH.....	438
Ergashev Olim Kenjayevich	

CUSTOMS PROCEDURES AND TRADE FACILITATION CHALLENGES IN UZBEKISTAN'S CROSS-BORDER TRADE: A POLICY REVIEW	444
Khanifakhon Solikhova	
SOLIQ BOSHQARMALARIDA AGILE MENEJMENT TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH	
ISTIQBOLLARINING EMPIRIK-STATISTIK TAHLILI	449
Sayfiyev Jasur Ravshanovich	
THE DIGITAL GASTRONOME: HOW TECHNOLOGY CONNECTS TOURISTS, RESTAURANTS, AND THE TECH EMPIRE.....	455
Freshta Qayoumy	
ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КОНЦЕПЦИИ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МЫСЛИ.....	462
Т.В. Ким	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINI STRATEGIK BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI: SUN'IY INTELLEKT, BIG DATA, LEARNING ANALYTICS VA DATA-DRIVEN GOVERNANCE.....	468
O'ktamova Durdona Baxtiyor qizi	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR MOLIVAVIY RESURSLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA NAZARIY ASOSLARI	474
Tagriyeva Farida Abdurkarimovna	
O'ZBEKISTONDA MOSH EKSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH: RCA INDEKSI, QO'SHILGAN QIYMAT VA EKSPORT ZANJIRI TAHLILI.....	479
Islamova Malika Ilyos qizi, Muhammad Ali Hakimovich Saidov	
ФИНТЕХ-РЕШЕНИЯ ДЛЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА: ЦИФРОВЫЕ ПЛАТЕЖИ, КРАУДФАНДИНГ И ДОСТУП К КАПИТАЛУ	485
Ли Д. Э.	
KATTA HAJMDAGI MA'LUMOTLAR TO'PLAMIDA ANOMALIYALARNI ANIQLASH UCHUN K-MEANS VA DBSCAN ALGORITMLARINING NAZARIY OPTIMALLASHUV MODELLARI.....	489
Jo'rayev Sherali Umarjonovich	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR O'RNI.....	497
Pyotr Kim	
ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ СВАРКИ МАГНИЕВЫХ СПЛАВОВ	503
Эрматов Зиядулла, Садуллаева Бувалма	
ZINGIBER OFFICINALE ROSC. IN VITRO MADANIYATIDA MIKRORIZOMOGENEZ VA KALLUS REGENERATSIYASINI NANOSTRUKTURALI ELITSITORLASH VA VAQTINCHALIK IMMERSION TIZIMLARI (TIS) YORDAMIDA JADALLASHTIRISHNING MOLEKULYAR-GENETIK VA FIZIOLOGIK ASOSLARI	508
Shamsiddinova Shahrizoda	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA B2B MODELIDAGI BIZNES JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISH: KIMYO SANOATI MISOLIDA TAHLIL	513
Xaydarova Kamola Axinjanovna	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARI PORTFELI SAMARADORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	518
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
FERMER XO'JALIKLARINING XALQARO BOZORLARGA INTEGRATSIYALASHUVI SALOHİYATINING 2032-YILGACHA ISTIQBOL PROGNOZI	524
Tursunqulov G'olibjon Shavkat o'g'li	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	533
Nomozova Qumri Isoyevna	

TURIZM TRANSPORTI LOGISTIKASIDA MENEJMENT TIZIMINING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA AMALIYOTI	539
Atamurodov Ulug‘bek Nizamkulovich	
INGICHKA BOYITISH FABRIKASI TEXNOGEN CHIQINDILARIDAN VOLFRAMNI KOMBINATSIYALASHGAN GRAVITATSION VA ELEKTROMAGNIT BOYITISH USULLARI YORDAMIDA AJRATIB OLISH.....	544
Boymurodov Najmiddin Abduqodirovich, Temirov Kamoliddin Abdinazar o‘g‘li	
TURLI TOLA TARKIBLI KOSTYUMBOP MATOLARNING SIFAT KO‘RSATKICHLARINI TO‘LIQ OMILLI EKSPERIMENT ASOSIDA BAHOLASH	550
M. R. Atanasov, Daniyor Kholmurodovich Sobirov	
BOSHQARUV TAHLILI ASOSIDA XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING AMALIY JIHATLARI.....	554
Yahyoyev To‘lqin Ismatulla o‘g‘li	
TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLILIGINI TA‘MINLASH MASALALARI	558
Tojiyev Rahmatilla Rahmonovich	

TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI

Tojiyev Rahmatilla Rahmonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Bank ishi” kafedrası professori, i.f.n.

E-mail: r.tojiyev@tsue.uz

ORCID: 0000-0001-6192-3712

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashtirish sharoitida tijorat banklarining likvidliligini ta'minlash, ularning mamlakat iqtisodiy-iqtisodiy rivojlanishidagi rolini oshirish hamda milliy iqtisodiyotda to'lovlar uzluksizligini ta'minlash masalalari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, bank likvidliligini samarali boshqarish, kredit risklarini kamaytirish, majburiy zaxira siyosatini takomillashtirish hamda zamonaviy bank xizmatlari va mobil ilovalar imkoniyatlaridan foydalanish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kredit, transformatsiya, monetar yondashuv, bank xizmati, mobil ilovalar, bank segmenti, Markaziy bank, kredit riski, majburiy zaxira siyosati.

Аннотация. В данной статье научно освещены вопросы обеспечения ликвидности коммерческих банков в условиях глобализации, повышения их роли в социально-экономическом развитии страны, а также обеспечения непрерывности платежей в национальной экономике. Кроме того, разработаны научно-практические предложения по эффективному управлению банковской ликвидностью, снижению кредитных рисков, совершенствованию политики обязательных резервов, а также использованию возможностей современных банковских услуг и мобильных приложений.

Ключевые слова: кредит, трансформация, монетарный подход, банковская услуга, мобильные приложения, банковский сегмент, Центральный банк, кредитный риск, политика обязательных резервов.

Abstract. This article examines the issues of ensuring the liquidity of commercial banks in the context of globalization, enhancing their role in the socio-economic development of the country, and maintaining the continuity of payments in the national economy. In addition, scientific and practical proposals have been developed for the effective management of bank liquidity, reduction of credit risks, improvement of the required reserve policy, and the use of modern banking services and mobile applications.

Keywords: credit, transformation, monetary approach, banking service, mobile applications, banking segment, Central Bank, credit risk, required reserve policy.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan tarkibiy o'zgarishlar va iqtisodiy o'sish sur'atlarining nisbatan sekinlashuvi tijorat banklari faoliyatida likvidlilikni samarali boshqarish masalasining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Bank mijozlarining iqtisodiy va moliyaviy holatidagi o'zgarishlar, moliya bozorlaridagi raqobat muhitining kuchayishi hamda kredit portfellarini sifat jihatidan takomillashtirish zarurati banklardan barqaror va puxta o'ylangan likvidlik siyosatini yuritishni talab etmoqda. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya va yashil iqtisodiyot yo'nalishlarining jadal rivojlanishi tijorat banklari oldida yangi imkoniyatlar yaratib, ularning moliyaviy barqarorligi va resurslardan samarali foydalanish salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan qo'llab-quvvatlovchi chora-tadbirlar esa tijorat banklarining likvidlilik pozitsiyasini mustahkamlash, bank tizimiga bo'lgan ishonchni yanada oshirish hamda milliy moliya tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bundan ko'rinadiki, jahon miqyosida tijorat banklari likvidliligini optimallashtirishning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Global raqobat kuchayib, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash zarurati ortib borayotgan sharoitda tijorat banklari likvidliligini optimallashtirish yo'llarini tadqiq etishga qaratilgan ilmiy izlanishlar doirasi ham kengaymoqda. Xususan, tijorat banklari likvidliligini boshqarish masalasini strategik menejment tizimi doirasida ko'rib chiqish, bank menejmentida likvidlilikni optimallashtirishning zamonaviy yondashuvlarini ishlab chiqish, aksiyadorlar manfaatlarini bank qiymatining uzoq muddatli va barqaror o'sishi bilan uzviy bog'lash, bank kengashining likvidlilikni optimallashtirishga doir oqilona siyosatini shakllantirish hamda aktivlar va passivlarni boshqarishda likvidlilik va foydalilik ko'rsatkichlari o'rtasidagi maqbul nisbatni ta'minlash mazkur yo'nalishdagi

ilmiy tadqiqotlarning ustuvor masalalaridan hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tijorat banklari likvidliligi va ularning to'lovga layoqatlilikini ta'minlash masalalariga iqtisodchi olimlar hamda mutaxassislar tomonidan keng e'tibor qaratib kelinmoqda. Xususan, bank likvidliligini optimallashtirish muammosini hal etish "likvidlik", "to'lov qobiliyati", "likvidlik riski" tushunchalarining iqtisodiy mohiyati, ularning funksional xususiyatlari, likvidlikni boshqarish vazifalari, bank likvidliligiga ta'sir etuvchi omillar majmuasi hamda likvidlikni boshqarish usullari bilan bevosita bog'liqdir. Mazkur nazariy jihatlar mahalliy va xorijiy olimlarning qator ilmiy ishlarida atroflicha o'rganilgan.

Taniqli iqtisodchi olim Zaxarovning fikricha, likvidlilik tijorat banklari uchun depozitlarning o'z vaqtida qaytarilishini ta'minlash va kreditga bo'lgan talabni qondirishga tayyor turish nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Ayni paytda, kutilmagan pul oqimlari bilan bog'liq o'zgarishlar bank likvidliligiga muayyan tahdid tug'dirishi mumkin. Lavrushin esa tijorat banklari likvidliligini ularning moliyaviy turg'unligi va barqarorligi bilan uzviy bog'liq holda izohlaydi. Uning ta'kidlashicha, bank likvidliligi bankning yetarli darajadagi kapitalga ega bo'lishi, aktiv va passiv mablag'larning qulay joylashtirilishi hamda ularning muddatlar bo'yicha mutanosib shakllantirilishi orqali namoyon bo'ladi. Leonard likvidlilikni bank faoliyatining barqarorligini ta'minlovchi muhim mexanizm sifatida tavsiflaydi. Uning fikricha, likvidlilikni samarali boshqarish bankni turli shok holatlaridan himoya qiladi va uning moliya bozoridagi nufuzini saqlab qolishga xizmat qiladi. Sara Yasar esa likvidlilikni bank risk-menejmenti bilan uzviy bog'liq holda tahlil qiladi. U likvidlilik yetishmovchiligi ko'p hollarda aktivlar muddatidagi nomutanosiblik va aktivlar sifatining pasayishi natijasida yuzaga kelishini ta'kidlaydi.

Tijorat banklari likvidliligini boshqarish masalalari xorijlik iqtisodchi olimlardan Zaxarov, Ivanov, Lavrushin, Larionova, Levina, Tenlar, Samoylov, Peter S. Rose, Joseph F. Sinkey, Roger Miller, David D. VanHoose, Frank E. Johnson, Leonard Matz, Steven Frost, Harm, Timothy W. Koch, Philippe Jorion, Sara Yasar hamda George Kladakislarining ilmiy tadqiqotlarida keng yoritilgan.

Bank likvidliligini ta'minlashning zamonaviy yondashuvlari o'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan Abdullayeva, Berdiyarov, Izbosarov, Omonov, Sattorov, Gadoyev va Abdullayevning ilmiy ishlarida ham o'z aksini topgan. Mazkur tadqiqotlarda tijorat banklari likvidliligini boshqarishning ayrim nazariy va amaliy jihatlarini ilmiy asosda o'rganilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tijorat banklari likvidliligini ta'minlash masalalarini o'rganishda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik tahlil, dinamik tahlil, ilmiy abstraksiyalash va monografik kuzatuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini bank likvidliligi, likvidlik riski, aktiv va passivlarni boshqarish hamda makroprudensial tartibga solishga oid mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi.

Tahlil jarayonida 2021–2025-yillar davomida O'zbekiston bank tizimining likvidlilik ko'rsatkichlari, jumladan, likvidlilikni qoplash me'yori koeffitsiyenti (LCR), sof barqaror moliyalashtirish me'yori koeffitsiyenti (NSFR), yuqori likvidliktivlarning jami aktivlardagi ulushi hamda tizimli xatarlarni baholashga oid ko'rsatkichlar o'rganildi. Statistik ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining moliyaviy barqarorlikka oid hisobotlari va rasmiy axborotlari asosida shakllantirildi. Olingan natijalar bank tizimining likvidlilik holatini baholash, mavjud tendensiyalarni aniqlash va likvidlilikni boshqarish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Global iqtisodiy va moliyaviy jarayonlardagi joriy tendensiyalar natijasida moliyaviy barqarorlik bilan bog'liq transmilliy risklarning kuchayib borishi, shuningdek, o'tgan davrlarda kuzatilgan global moliyaviy inqirozlar markaziy banklar oldiga makroprudensial siyosatni takomillashtirish vazifasini qo'yimoqda. Jahon miqyosida banklararo likvidlik oqimlarini tartibga solish, tizimli ahamiyatga ega banklarning xavf darajasini baholash hamda xatarlarni oldindan aniqlash bo'yicha yondashuvlar va chora-tadbirlar takomillashtirilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, bank tizimidagi turli risklarni aniqlash va ularning o'zaro ta'sirini baholash, xususan, makroiqtisodiy risklarning banklar faoliyatiga ta'sirini chuqur o'rganish tadqiqotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozimligini taqozo etadi. Shu jumladan, ilg'or texnologiyalarning bank tizimiga kirib kelishi, raqamli bank xizmatlari turlari va ko'lamini kengayib borishi sharoitida Markaziy bank tomonidan raqamli moliya ekotizimi bilan bog'liq xavflarni aniqlash va boshqarish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlarda prudensial normalarga oid ko'rsatkichlarni boshqarish, xatarli vaziyatlarda banklarning kapital va likvidlik talablarini moslashuvchan tartibga solish orqali moliyaviy barqarorlikni saqlash masalalariga

alohida e'tibor qaratiladi.

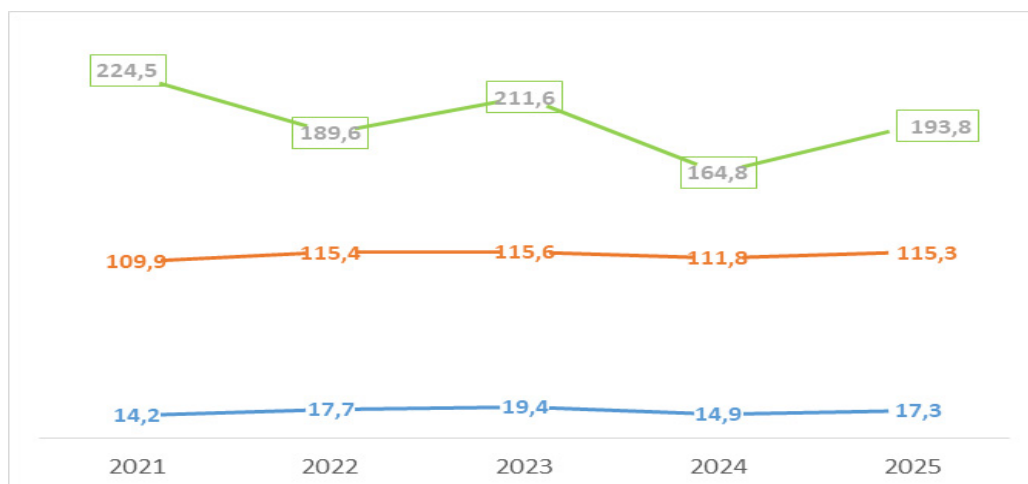
Jahon miqyosida moliya bozori yangi biznes modellari va raqamli texnologiyalarning paydo bo'lishi natijasida tarkibiy o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Raqamli bank xizmatlari zamonaviy moliya tizimida muhim o'rin egallab, mijozlarga qulay va tezkor moliyaviy xizmatlar ko'rsatishda sifat jihatidan yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ushbu xizmatlar nafaqat mijozlarning moliyaviy xizmatlar bilan qamrab olinishi darajasini oshirishga, balki banklarning operatsion samaradorligi va aholining moliyaviy savodxonligini yuksaltirishga ham xizmat qilmoqda. Raqamli bank xizmatlari mijozlarga istalgan vaqtda va istalgan joyda xizmatlardan foydalanish imkoniyatini taqdim etadi. Xususan, internet va mobil qurilmalar yordamida bank hisobvaraqlarini boshqarish, to'lovlarni amalga oshirish hamda kredit olish jarayonlari sezilarli darajada soddalashtirilmoqda (Markaziy bank, 2025).

2025-yil 1-iyul holatiga ko'ra, bank tizimida likvidlik ko'rsatkichlari ijobiy o'sish tendensiyasini namoyon etgan. Xususan, tizimli ahamiyatga molik banklar bo'yicha likvidlikni qoplash me'yori koeffitsiyenti (LCR) yillik hisobda 28 foiz punktga oshib, 172 foizni tashkil etgan. Bu esa mazkur banklarda qisqa muddatli majburiyatlarni qoplash imkoniyatlari mustahkamlanib borayotganini ko'rsatadi. Bank tizimi hamda tizimli ahamiyatga molik banklar bo'yicha sof barqaror moliyalashtirish me'yori koeffitsiyentlari (NSFR) banklarning barqaror resurs bazasini shakllantirishga qaratilgan moliyaviy siyosati izchil davom etayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, yuqori likvidli aktivlarning jami aktivlarga nisbati 18 foizni tashkil etib, 2024-yilning mos davriga nisbatan 4 foiz bandga oshgani bank tizimining likvidlik salohiyati ortib borayotganini ifodalaydi. Bunda kassadagi naqd pullar va boshqa to'lov hujjatlari, shuningdek, banklarning Markaziy bankdagi mablag'lari mos ravishda yillik hisobda 30 foiz va 51 foizga ko'paygani yuqori likvidli aktivlar hajmining oshishida muhim omil bo'lgan. Jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmining YAIMga nisbati mos ravishda 12 foiz va 24 foizni tashkil etgani banklarning iqtisodiyot tarmoqlari hamda aholining moliyaviy ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlashdagi faol ishtirokini ko'rsatadi. Chakana kreditlar jami bank kreditlarining 34 foizini tashkil etib, 2024-yilning mos davriga nisbatan 2 foiz bandga oshgani aholining bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari kengayib borayotganidan dalolat beradi.

Global miqyosda kuzatilayotgan geosiyosiy keskinliklar hamda O'zbekiston moliya sektorida bank tizimi salmog'ining yuqoriligi banklarning tizimli xatarlarga bardoshlilikini baholash dolzarbligini oshirmoqda. Banklarning buxgalteriya balansidagi statistik ma'lumotlarga asoslangan tahlil, odatda, retrospektiv xususiyatga ega bo'lib, iqtisodiy shoklar sharoitida yuzaga keladigan tizimli xatarlarni to'liq yoritib bera olmasligi mumkin. Tizimli shartli talablar tahlili (Contingent Claims Analysis, CCA) esa banklarning balans va bozor ma'lumotlaridan foydalangan holda har bir bankning defolt ehtimolligi, kutilayotgan yo'qotishlari hamda ushbu yo'qotishlar asosida bank tizimining umumiy zaifliklarini baholash imkonini beradi.

Tizimli CCA modeli nafaqat alohida banklarning xatarlari yig'indisini, balki ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qo'shimcha tizimli xatarlarni ham inobatga oladi. Natijada butun moliya tizimining xatar darajasi individual xatarlar yig'indisidan yuqori bo'lishi mumkin. Ushbu model bank aktivlari bo'yicha individual kutilayotgan yo'qotishlarni umumlashtirishga xizmat qiladi. Bunda ekstremal qiymatlar nazariyasining (Extreme Value Theory, EVT) statistik usulidan foydalangan holda moliyaviy stress sharoitida bir nechta bankning bir vaqtning o'zida inqirozga uchrash ehtimoli bilan bog'liq yo'qotishlar aniqlanadi.

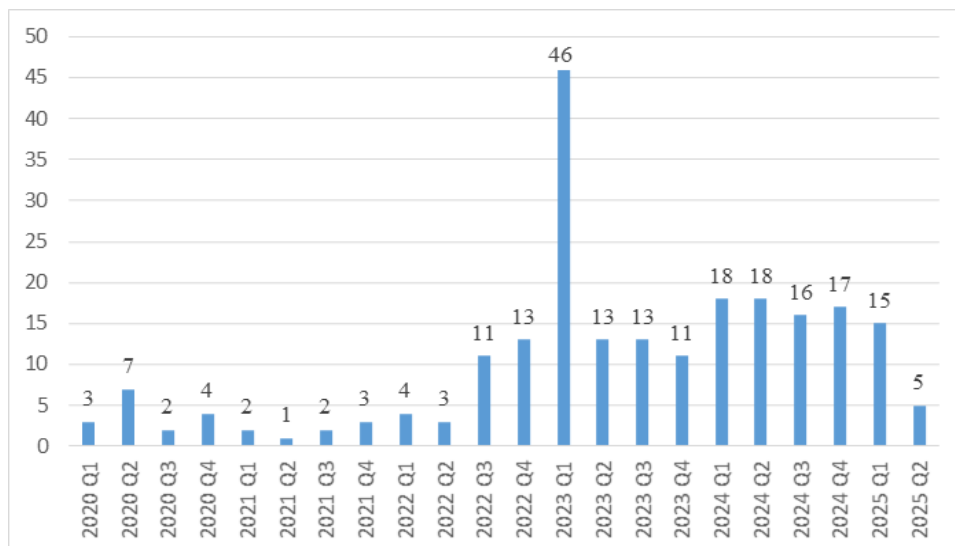
O'zbekiston bank tizimi uchun qo'llanilgan CCA modeli natijalariga ko'ra, tanlab olingan uchta tizimli ahamiyatga molik bank bo'yicha defoltgacha bo'lgan masofaning (Distance-to-Default) yaxshilanishi banklarda defolt ehtimolligining pasayishida o'z ifodasini topgan. Xususan, tahlil qilingan banklar bo'yicha model orqali baholangan defolt ehtimolligining oddiy arifmetik o'rtacha qiymati 2025-yilning I yarim yilligi yakuni bo'yicha 34 foizni tashkil etib, 2024-yil 1-iyul holatiga nisbatan 41 foiz bandga kamaygan (1-rasm).

1-rasm. Tijorat banklarining likvidlilik ko'rsatkichlari¹.

2021-2025-yillar davomida bank tizimining likvidlilik ko'rsatkichlari o'zgaruvchan dinamikaga ega bo'lgan. Yuqori likvidli aktivlar ulushi 14,2 foizdan 19,4 foizgacha oshgan bo'lib, 2025-yilda 17,3 foizni tashkil etgan. LCR ko'rsatkichi barcha davrlarda belgilangan me'yordan, ya'ni 100 foizdan yuqori bo'lgan va 2021-yilda 224,5 foiz bilan eng yuqori darajaga yetgan. NSFR esa nisbatan barqaror shakllanib, 109,9-115,6 foiz oralig'ida bo'lgan. Mazkur likvidlilik ko'rsatkichlari bank tizimida umumiy me'yorlarga muvofiq holat shakllanganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ularning dinamikasidagi notekislik likvidlilikni yanada samarali va moslashuvchan boshqarish zaruratini yuzaga keltiradi.

Tahlil qilingan tizimli ahamiyatga molik banklar orasida aktivlarning baholangan qiymati va belgilangan xatar chegarasidan kelib chiqib aniqlangan defoltgacha bo'lgan masofaning musbat shakllanishi natijasida defolt ehtimoli 50 foizdan past darajada shakllangan. Tanlab olingan tizimli ahamiyatga molik banklarda defolt ehtimolining sezilarli darajada pasayishi hisobiga ushbu banklar bo'yicha umumiy kutilayotgan yo'qotishlar miqdori 2025-yilning I yarim yilligi yakunida 2024-yilning mos davriga nisbatan 80 foizga qisqargan (2-rasm).

2-rasm. Bank tizimi aktivlari bo'yicha stress holatidagi yo'qotishlar ulushi².

Moliya tizimida nobank moliya sektori hozircha nisbatan kichik ulushni tashkil etmoqda. 2025-yilning I yarim yilligida nobank moliya sektori aktivlarining YAImdagi ulushi 1,8 foizni tashkil etib, 2024-yilning mos davriga nisbatan 0,3 foiz bandga oshgan. Nobank moliya sektorining eng katta qismini tashkil etuvchi sug'urta sektorida daromadlilik ko'rsatkichlarining pasayishiga qaramay, sug'urta tashkilotlarining operatsion samaradorligi hamda sug'urta xizmatlarining ommalashuv darajasi ortib bormoqda. Shuningdek, mikromoliya

1 Sattorova N. G'. Tijorat banklari likvidliligini optimallashtirish yo'llari: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2026. – B. 12.

2 O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi, 2025.

tashkilotlari aktivlarining o'sishi ta'sirida kapital yetarlilik ko'rsatkichi biroz pasaygan bo'lsa-da, u minimal talab etilgan chegaradan yuqori darajada shakllangan. Bundan tashqari, ipotekani qayta moliyalashtirish tashkilotining daromadlilik darajasida ham ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining likvidililigini ta'minlash masalalari kompleks va har tomonlama yondashuvni talab etadi. Tijorat banklarida likvidlilik darajasining pasayishi, avvalo, bankning mijozlarga kredit ajratish imkoniyatini cheklaydi hamda pul majburiyatlaridan kelib chiquvchi aktiv operatsiyalarni amalga oshirish salohiyatini kamaytiradi. Shu sababli faol aktiv siyosatni yuritish imkoniyatiga ega bo'lmagan tijorat bankini to'liq likvid bank sifatida baholash maqsadga muvofiq emas. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, likvidlilikni ta'minlashda banklararo kreditlardan foydalanishga haddan tashqari tayanish samarali yondashuv hisoblanmaydi, chunki bunday kreditlar hajmining ortishi foizli xarajatlarning sezilarli darajada ko'payishiga, bu esa, o'z navbatida, sof foizli marja darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Tijorat banklari likvidililigini samarali boshqarish muammosini bartaraf etish maqsadida bir qator strategik yo'nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Jumladan, aktivlarni boshqarish orqali likvidlilikni ta'minlash, ya'ni likvid mablag'larni aktivlar tarkibidan shakllantirish orqali moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash; passivlarni boshqarish strategiyasini takomillashtirish, ya'ni likvidlikka bo'lgan ehtiyojni qarz mablag'lari va jalb qilingan resurslar hisobiga oqilona qondirish; shuningdek, aktiv va passivlarni muvofiqlashtirilgan tarzda boshqarish, ya'ni bank resurslari va majburiyatlari o'rtasidagi mutanosiblikni saqlash orqali likvidlilikni barqaror darajada ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, tijorat banklari likvidililigini ta'minlashda Markaziy bank va tijorat banklari o'rtasida, shuningdek, tijorat banklarining o'zaro hamkorligi asosida valyuta svop operatsiyalarini amalga oshirish mexanizmlarini yanada rivojlantirish dolzarb hisoblanadi. Markaziy bank tomonidan likvidlilikni tartibga solishning ilg'or vositasi sifatida banklar bilan o'zaro svop kelishuvlarini kengaytirish bank tizimining barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abbott, M. (2025). Top 10 Trends for Banking in 2025: The Future Is Back. Forbes. Available at: <https://www.forbes.com/sites/michaelabbott/2025/01/13/top-10-trends-for-banking-in-2025--the-future-is-back/>.
2. Basel Committee on Banking Supervision. (2021). Operational Risk: Supervisory Guidelines for the Advanced Measurement Approaches. Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs196.pdf>.
3. Cucinelli, D. (2022). The impact of non-performing loans on bank lending behavior: Evidence from the Italian banking sector. Eurasian Journal of Business and Economics, 16, 59–71. Available at: <https://www.mdpi.com/1911-8074/17/5/203#B7-jrfm-17-00203>.
4. Deutsche Bank. (2025). Liquidity and Funding Risk Management. Available at: <https://investor-relations.db.com/creditors/funding-strategy/liquidity-risk-management>.
5. Fonseca, A. R., & González, F. (2022). Cross-country determinants of bank income smoothing by managing loan-loss provisions. Journal of Banking & Finance, 32, 217–228. Available at: <https://www.mdpi.com/1911-8074/17/5/203#B8-jrfm-17-00203>.
6. Lee, Y., & Kim, S.-T. (2021). A study on factors affecting the non-performing loans in Chinese commercial banks. International Commerce and Information Review, 22, 93–113. Available at: <https://www.mdpi.com/93-113/17/5/203#B15-jrfm-11-00203>.
7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Available at: <https://cbu.uz/uz/financialstability>.
8. Sattorova, N. G. (2026). Tijorat banklari likvidililigini optimallashtirish yo'llari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent, 67 b. Available at: https://library.ziyonet.uz/ru?category_id=20&page=1.
9. Schneider, L. (2023). The State of Risk Oversight: An Overview of Enterprise Risk Management Practices. ERM NC State. Available at: <https://erm.ncsu.edu/resource-center/2023-risk-oversight-report-erm-ncstate-lp/>.
10. Shodiyeva, G. (2022). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotda tutgan o'rni. Academic Research in Educational Sciences, 3(5), 611.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100